

Rob van Brouwershaven en Thomas van Slobbe over de dreigende vervreemding van de natuur en hoe dit tij te keren.

Natuur, wildernis of park?

Natuur is

een essentiële voorwaarde voor een duurzame, leefbare, ja zelfs gelukkige samenleving, hierover zijn Rob van Brouwershaven en Thomas van Slobbe het eens. Over de precieze rol van de overheid in deze lopen de meningen van Van Brouwershaven, als hooggeplaatst ambtenaar en Van Slobbe als onafhankelijk inspirator, uiteen.

We beginnen het gesprek dat ik met hen voerde op de werkruimte van Van Brouwershaven in het gebouw van LNV in Den Haag, met het begrip 'regels'. Van Slobbe is van mening dat in Nederland de regelnevel hoogtij viert, waardoor de mens vervreemdt van de natuur.

Van Slobbe: "De natuur in Nederland is gevangen genomen. Om elk stukje landschap of weiland staat prikkeldraad. Bordjes met daarop 'Verboden toegang' maken de natuur tot iets exclusiefs, daar waar niemand mag komen. 'Kijk-natuur' heet dat. Ik zou graag willen dat kinderen weer leren spelen in de natuur, dat ze het wilde ervaren dat bij de natuur hoort. Wildheid is niet iets dat buiten ons ligt, het maakt onderdeel uit van ons wezen."

Ook Van Brouwershaven vindt het belangrijk dat mensen kunnen genieten van buiten. Daarnaast acht hij het van belang dat er plekken in Nederland zijn waar de natuur wél besloten is, want de kostbaarheid is daar te groot. Hij legt uit: "Achter de drie woorden die achter mijn naam staan, Natuur, Landschap en Platteland, staan maatschappelijke waarden. Eén daarvan is het leven op deze aarde, de biodiversiteit. Die moeten we beschermen. Het genieten van de natuur door de mens, gaat niet altijd goed samen met de taak de bedreigde biodiversiteit te behouden. Dan moet

je wel gebieden beschermen... Maar in het overgrote deel van de natuur mag je wél komen. Sterker nog; we willen heel graag dat mensen daarvan genieten. Dat laat minister Verburg bijvoorbeeld zien in de wijze waarop zij het Natura 2000 beleid wil uitvoeren."

“De natuur in Nederland is gevangen genomen. Om elk stukje landschap of weiland staat prikkeldraad.”

Thomas van Slobbe

Thomas van Slobbe is het hiermee niet helemaal eens. Hij beklemtoont nogmaals de zucht tot regelgeving. "Nederland gaat gebukt onder een krachtenveld aan regels," zegt hij. "Genieten en recreëren vind ik te lieve woorden. Bij de natuur en de beleving van natuur horen ook spanning, angst, dromen. Vroeger had je in Nederland de mooie aanduiding 'gemene gronden'. Dat zijn gronden die weliswaar voor iedereen toegankelijk waren, maar in het woord 'gemeen' zit ook de gevoelswaarde van angstwekkend. Die wildheid van de natuurbeleving staat zwaar onder druk." Van Brouwershaven: "Mij valt op dat mensen vooral aan het landschap hun identiteit ontlenu, dat zou je ook een

*Kester Freriks (1954) is romanschrijver en auteur van boeken over vogels, waaronder *Vogels kijken*. Alle driehonderd Nederlandse vogelsoorten en *De valk*. Over valkerij en wilde vogels. Hij is verbonden aan *NRC Handelsblad*. Dit najaar verschijnt zijn boek *Verborgene wildernis*. Over ruige natuur en kaarten in Nederland.

maatschappelijke waarde kunnen noemen. Mensen zijn verbonden met het landschap. Opmerkelijk is dat oude agrarische cultuurlandschappen, zoals het veenweidegebied in het Groene Hart, een grote emotionele waarde bezitten. Als daar een oude wetering door het weiland kronkelt, en het Waterschap ineens zegt dat de oevers beschoeid moeten worden en de sloot uitgediept, dan komen mensen in verzet. Dat oude land is door mensenhand gemaakt, daar leven mensen op en van, en is misschien daarom zo dierbaar.”

Ik vraag me af hoe wildheid in de Nederlandse natuur is te vinden? Ons land is toch helemaal door mensenhand gemaakt?

SNACKBAR

Thomas van Slobbe: “Ik begrijp dat de overheid een regulerende taak heeft, maar onze beschaving is te ver doorgeschoten, het is ons te goed gelukt van de natuur een park te maken. Ik heb met Stichting wAarde een proef genomen. We gingen naar een snackbar waar jongeren rondhingen, hadden een boom en een schep meegenomen. We zeiden tegen die jongeren dat ze gerust die boom met kluit en al konden planten. Maar ze deinsden terug, zeiden: ‘Je kunt toch niet zomaar een boom planten.’ Kennelijk ervaren zij de natuur als verboden terrein. Ik heb toen gezegd dat ik de boete wel zou betalen, als ze die boom maar in de grond zetten.”

Van Brouwershaven antwoordt: “Het is waar dat ons land bovenmatig gereguleerd is. Waar vossen, ganzen en zwijnen mogen komen: veel ligt vast. Ik begrijp dat in een land als Nederland, maar leuk is het niet. Ik zou ook heel graag

“Wildheid is niet iets dat buiten ons ligt, het maakt onderdeel uit van ons wezen.”

Thomas van Slobbe

willen dat er meer wildernis in Nederland was. In ieder geval: natuur waar mensen echte natuur beleven. Maar nogmaals: veel natuur is van en voor mensen. Mensen kunnen daar ‘zijn’, zich daar re-creëren, zich letterlijk ‘her-scheppen’. Ook zou ik heel graag willen dat er veel groen is waar kinderen kunnen spelen. Daar heb je overigens helemaal geen natuurgebieden voor nodig. Belangrijker is groen in en om de stad, en tuinen bijvoorbeeld waar kinderen voedsel kunnen produceren.

Toch wordt ons landschap aan alle kanten bedreigd. Uitbreiding van het wegenstelsel, woonwijken die dorpen en steden doen uitdeinen, bedrijventerreinen langs de snelweg: ook op die manier verliezen wij de band met de natuur.

Rob van Brouwershaven is resoluut in zijn antwoord: “Het

allereerste dat we moeten doen is perverse prikkels weghalen. Ik geef een voorbeeld: Als een kantoor of bedrijf ergens een nieuw gebouw wil neerzetten, dan kunnen ze het oude gebouw belastingtechnisch afschrijven. Daar ben ik op tegen. De regeling stimuleert projectontwikkelaars, met een enorme leegstand als gevolg. Dat is niet zuinig omgaan met onze ruimte. Met het college van rijksadviseurs pleit ik voor een compact Nederland! Daarnaast willen we onze belangrijkste landschappen beschermen. We geven aan twintig nationale landschappen een planologische bescherming, daar mag niet grootschalig gebouwd worden. Dat zorgt voor een slot op de deur. Daar mag het niet verder verrommelen.”

“Het woord ‘verrommeling’ vind ik slecht gekozen,” merkt Van Slobbe op. “Dat veronderstelt netjes als contrast. Maar een landschap moet niet keurig aangeharkt zijn. Ik werk liever met begrippen als liefdeloosheid versus betrokkenheid. Wanneer een landschap tekenen van verwaarlozing en liefdeloosheid, dan nodigt dat niet uit tot een betrokken houding. Is er andersom uiting van zorg, liefde en aandacht, dan dwingt dat respect af. Volgens mij is het belangrijk dat de mens onderdeel is van de natuur. Als je in de natuur bent, dan maak je onderdeel uit van het verhaal van de natuur. Een gaai die je in de gaten houdt, een eekhoorn die boven je hoofd van boomtak naar boomtak springt. Dat je dit niet kunt regelen, is iets wat je mensen duidelijk moet proberen te maken. Er is teveel afstand tot de natuur en de menselijke zintuigen, dat zou moeten veranderen. Natuur moet weer dichtbij komen.”

GENERATIETUIN

Van Brouwershaven maakt het persoonlijk: “Ik probeer in mijn werk en samen met het Ministerie van LNV vanuit de natuur te redenen. Ambtenaren zijn in eerste instantie degenen die de uitvoerders zijn van een beleid. Daarbij moeten we luisteren naar de vragen die de omgeving stelt, wat de mensen vragen. Maar ook: je moet uitgaan van de natuur, van natuurlijke processen. Wat drijft jou als mens. Zo ben ik met mijn medewerkers op zoek gegaan naar hun natuur: wat drijft mij, wat is mijn natuurlijke kracht en kwaliteit. Zo kan je ook kijken naar natuur... Ik ben het met Thomas eens dat we opnieuw deel moeten gaan uitmaken van de natuur. Hoewel we zelf een stukje natuur zijn, groeien we op met het hoofd, met de ratio. In het onderwijs staat alles in dienst van het leren, de ratio. Maar hoe je hart te laten spreken, dat wordt niet onderwezen. In de natuur kom je volgens mij weer in verbinding met je hart, dat is het belang ervan.”

Als zoveel gebieden afgerasterd worden en afgesloten met prikkeldraad, kan die vrije beleving dan nog wel ontstaan?

“Volgens mij kan dat heel goed,” luidt het antwoord van Van Brouwershaven. “We zouden veel meer moeten investeren in groenwaarden, niet alleen in het buitengebied, ook dichterbij de woonwijken, zelfs in de steden. Minister Verburg heeft kortgeleden in Scheveningen een ‘Generatietuin’ geopend. Dat is een plek waar kinderen van de lagere school samen met de bejaarden uit een tehuis in de buurt

groenten kweken, de tuin verzorgen. Op die manier breng je kinderen én dichterbij de natuur én je zorgt ervoor dat oudere en kind elkaar als gelijkwaardig beschouwen. Dat is belangrijk. Een kleine olievlek, maar het zou prachtig zijn als die zich uit kan breiden.”

“Mij is prikkeldraad een doorn in het oog,” merkt Van Slobbe op. “Ik stel voor een extra heffing vast te stellen voor elke meter. Weten jullie hoe prikkeldraad in Nederland is gekomen? Na het Ardennenoffensief was er verschrikkelijk veel over. Dat is aan de boeren verkocht. Ze zetten de zaag in de prachtige oude heggen die zo noodzakelijk zijn in het landschap, en er kwam prikkeldraad voor in de plaats. Met mijn Stichting wAarde bepleit ik voor de terugkeer van vlechthekken en houtwallen in het landschap. Heggen zijn wezenlijk onderdeel van de biodiversiteit. Het idee dat de natuur gevangen is achter prikkeldraad, moeten we snel wegnemen.”

STRUINWILDERNIS

Van Brouwershaven brengt het gesprek op de taak van de gezondheidszorg in Nederland: “Ook de Gemeentelijke gezondheidsdiensten en het Ministerie van Volksgezondheid zouden medeverantwoordelijk moeten zijn voor groen in Nederland. Als je natuur en landschap als essentiële voorwaarden voor een duurzame, gezonde en leefbare samenleving stelt, kun je natuurbeleid volgens mij niet beperken tot één ministerie; veel meer instanties zijn verantwoordelijk.”

“Daar ben ik het mee eens,” vervolgt Van Slobbe. “Depressiviteit, slapeloosheid en gebrek aan energie hebben ermee te maken dat mensen te ver verwijderd zijn van de primaire betekenis van de natuur. De kijknatuur moet veranderen in een actieve natuur; ik wil struinwildernis en smulbomen

“Wat mij verbaast is dat mensen er niet van overtuigd zijn dat ze recht hebben op natuur.”

Rob van Brouwershaven

waarvan je fruit kunt plukken. Denk aan hoe belangrijk het voor mensen is om in de herfst bramen te plukken of paddenstoelen te gaan zoeken. Het was altijd vanzelfsprekend voor elk kind de natuur in te gaan. Die kans wordt kinderen van nu ontnomen. Alles in ons land heeft een bestemming, ik wil pleiten voor ‘ontstemming’, voor een natuur zonder verbodsborden, zonder een nuttig of economisch doel. Volgens mij is de vrije natuur een voortreffelijk medicijn.”

“Dat klopt,” zegt Van Brouwershaven. “Wat mij verbaast is dat mensen er niet van overtuigd zijn dat ze recht hebben op natuur. Als een groot deel van het groen in de zuidelijke Randstad verdwijnt, hoor je daar relatief weinig over. Maar als de pensioengerechtigde leeftijd van 65 naar 67 gaat, is er veel meer opstand. Kennelijk ervaren mensen het contact met de aarde, met de directe natuurlijke omgeving, niet echt als een wezenlijk recht. De aarde is onduidelijk; daarin wordt geploegd, gebouwd, gegraven. ‘Die aarde is niet van mij’, hoor ik mensen denken, terwijl we er onderdeel van zijn! Het lot van de aarde spreekt minder tot de verbeelding dan het lot van bijvoorbeeld zeehonden.”

STATUS

Van Slobbe: “Onze verhouding tot de natuur is bijna cynisch. We zijn eruit voortgekomen en onze vroegste, beslissende jeugdherinneringen zijn vaak verbonden met de natuur. En toch zijn we ervan vervreemd geraakt. Het is de taak van de overheid die band weer te herstellen.” Van Brouwershaven formuleert tot slot een mooie doelstelling van zijn werk bij LNV: “Tegenwoordig ontlenen mensen vaak hun status aan wat ze hebben, over welk kostbare bezit als huis, tweede huis of auto ze beschikken. Ik zou willen dat die houding verandert, dat de mensen hun status ontlenen aan wie ze zijn, wat hun natuur is. Dat vind ik veel mooier. Dat besef kan de natuur aan de mensen geven. Ik gun het iedereen dat je met verwondering je eigen omgeving gadeslaat: de natuur en daarmee je eigen natuur. Dat werkt verrijkend.”

“En bevrijdend,” vult Thomas van Slobbe aan.

Rob van Brouwershaven (1958) is directeur Natuur, Landschap en Platteland van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Thomas van Slobbe (1957) is ecooloog en directeur van Stichting wAarde, een onafhankelijke denktank binnen de natuur- en milieubeweging. Van Slobbe is onlangs door dagblad *Trouw* uitgeroepen tot “een van de 100 meest invloedrijke Nederlanders op milieugebied”. Onder het pseudoniem Ruben van Dijk schrijft hij eco-thrillers.

